

Strategier og teknikker i karriereveiledning av studenter

Tron Inglar, Høgskolen i Akershus, 08.08.10

I denne artikkelen vil jeg kort redegjøre for fire ulike veiledningsstrategier¹ og gi noen konkrete forslag til hvordan du kan benytte dem i ditt arbeid som studieveileder.

Tenk deg at en student kommer til deg og spør: ”Bør jeg ta en mastergrad, eller er det nok med en bachelor?”. Slik jeg ser det, er det ikke et svar som bestandig er det rette, eller det gale. Det er noe som varierer etter forutsetningene hos den du veileder, temaet som tas opp og ikke minst ditt skjønn, din vurdering av situasjonen. Dermed kan jeg ikke gi noe ”fasitsvar” på et slikt spørsmål. Men jeg kan skissere noen ulike strategier i veiledningsarbeid, strategier som leder til ulike konsekvenser for den som veiledes.

I tilknytning til denne artikkelen er det produsert videosnutter som du bør se før du leser om de ulike strategiene (*se video*). Fokuspersonen, den som veiledes, er en elev i videregående skole/gymnasiet. Men strategiene og teknikkene kan brukes i all veiledning. Trykk på lenkene i teksten for å se videoopptakene.

Gestaltorientert² veiledning (*se video*)

I denne strategien vektlegges hele mennesket. Ikke bare det intellektuelle, men også det følelsesmessige og motoriske. Grunntanken er at fokuspersonen skal oppdage³ sine muligheter og hvordan han eller hun skal gå fram for å oppnå dem. Framtidsbarometeret er en øvelse som illustrerer dette. Du stiller flere studenter opp mot en vegg, som representerer dagens situasjon som student. Den motsatte veggen er så langt de kan komme i sin karriere. Det kan for eksempel være at de er direktør for et firma innen den profesjonen de utdanner seg til. Nå skal de gå så langt mot den andre veggen som de vil komme i løpet av 5 (10) år. Deretter skal de i grupper på tre fortelle hverandre hva som gjorde at de gikk dit de gikk. De aller fleste går nemlig noen skritt fram, noen helt til den andre veggen og svært få blir stående. Når de deler sine tanker med hverandre blir de bevisstgjort på hvordan de ser på sin egen framtid. Hensikten med det motoriske, at de skal gå framover, er at de skal bevege seg og at de dermed blir tvunget til å tenke raskt og ta en avgjørelse der og da. Hensikten med å dele dette med andre, er at de skal sette ord på tankene sine, at de skal reflektere videre over sine opplevelser og tanker og at de skal høre hva likesinnete har tenkt.

Når jeg veileder i denne tradisjonen bruker jeg ofte en prosedyre som den over. Først en oppgave, noe de skal gjøre. Så skal de dele opplevelser og tanker med to andre og deretter skal de som ønsker det, fortelle om sine egne opplevelser og erfaringer til de andre som også er tilstede. Pass på at du ikke forteller hva ”du synes de skulle ha erfart”. De snakker om seg selv og du og de andre skal akseptere og respektere at de mener det de mener.

---

¹ De er hentet fra Inglar 1997

² Inglar 1997:44

³ Grendstad 1986

En annen fordel med grupper som veileder hverandre i en prosess er at de er homogene, de er alle studenter som vil videre i studiene, eller ut i et arbeid. Du som studieveileder er ikke i samme situasjon og blir ikke en "i gruppa". De tre har altså en annen effekt på hverandre enn det du har.

Det er ikke dermed sagt at gestaltorientert veiledning kun kan foregå i grupper, slett ikke. Et eksempel på en individuell øvelse er hjulet. Du tegner en sirkel med 8 sektorer⁴. I sektorene kan du for eksempel skrive studier, karriere, familie, venner, økonomi, arbeid, fritid og bestevenn. Studenten skal fortelle om sine tanker om alle, eller noen av sektorene og gjerne skrive ned noen stikkord i sektorene. Ved å tvinges til å tenke, snakke og skrive, blir studenten bevisstgjort på egne muligheter og begrensninger, sine egne ønsker osv. Neste fase kan være at du spør hva vedkommende vil gjøre for å få oppfylt sine ønsker. Om du realitetsorienterer studenten ved å utfordre ham eller henne på de krav som stilles til et eventuelt framtidig yrke, har du skiftet til en reflekterende strategi.

Jeg nevnte også det emosjonelle, det å snakke om følelser. Det er vanlig i denne tilnærmingen at en stiller spørsmål som: "Hvordan opplever du det?", "Hvilke følelser sitter du med nå?" og "Hva synes du om dette?".

Min erfaring er at denne strategien kan ta lang tid, men at den er virkningsfull. Studentene husker opplevelsene svært godt og har sjelden en ubehagelig følelse i forbindelse med veiledningen.

Kritisk, eller reflekterende veiledning⁵ (*se video*)

Grunntanken i denne strategien er å få fokuspersonen til å reflektere, til å tenke gjennom egne ønsker, til å tenke over konsekvenser av egne valg og til å se andre alternativer. Spørreordet hvorfor skal ikke benyttes i en gestaltorientert sammenheng fordi det kan få den som veiledes til å gå i forsvar. Men det er et helt aktuelt spørreord i en reflekterende veiledning: "Hvordan kan du være så sikker?", "Hvorfor er det så viktig for deg", "Hva kommer det av at du ikke vil velge dette?"

PTV er eksempel på en teknikk i denne tradisjonen. Det står for praksis, teori (eller erfaringer) og visjon⁶. Du kan for eksempel starte med V: "På lang sikt, om en del år, hva håper du at du har oppnådd?", "Hvor befinner du deg i livet, hvordan er det med arbeid og familie om 10 år?". Etter en samtale om en drømmesituasjon, kan du gå over til P: "Hva vil du gjøre for å komme noe nærmere denne visjonen, hva kan du gjøre i dag eller i nær framtid?". Deretter kan du gå over til T: "Hva bygger du dette på, at du må gjøre (det som kom fram i P)?", "Hvilke erfaringer har du som sier at dette er de rette handlingene?". Videre i samtalen kan du veksle mellom P, T og V, slik at fokuspersonen skal bli mer bevisst sine drømmer, hva som skal til for å oppnå dem og om de beskrevne handlingene er de som fører fram.

---

⁴ Sirkelen deles i 8 deler ved linjer fra sentrum ut til periferien, slik at det framkommer 8 like store deler.

⁵ Kalles kritisk orientert veiledning i Inglar 1997

⁶ Ideen er fra Løvliens praksistrekant

I denne strategien er det akseptert at du som veileder ikke bare skal være snill og trygg. Selvsagt skal du etablere en god relasjon og fokuspersonen skal være trygg på deg og dine hensikter. Men nå kan du stille spørsmål som: ”Hvordan kan du være så sikker?”, ”Hva vil skje om du ikke gjør som du sier?”, ”Hvorfor er dette viktigere for deg enn ...?”.

Rådgivning (*se video*)

En rask og effektiv strategi er å formidle råd. Det er ofte det studenter spør om og som de setter stor pris på å få. Ofte er minoritetsspråklige elever og studenter sosialisert inn i en tradisjon der andre, for eksempel foreldre og lærere, foretar valg og beslutninger.

Målet med rådgivning er å presentere og å overføre mye kunnskap på kort tid. Kunnskaper du som studieleder har ervervet deg over tid og som det kan ta studenten lang tid å finne fram til på egenhånd. Det er om å gjøre å få studenten til å unngå feilvalg og heller velge riktig veg gjennom utdanningssystemet. Når de forlater høgskolen, eller universitetet, er målet å få til en job-match: riktig person til riktig arbeid.

Du er en autoritet. Du vet mye om studier, yrker, arbeidsmuligheter og om veiledning. Men i denne tradisjonen er det du som dermed foretar valgene, det er du som går i ”autoritetsfella”. Det er du som foreslår alternative muligheter ut fra det du tror vil passe den veilede best. Resultatet kan bli at du overfører dine kunnskaper og holdninger til den du veileder. Men på den andre siden kan du spørre om hvem som påvirker studenten om ikke du gjør det. Foreldre, andre studenter, framtidige arbeidsgivere, eller andre?

Proessorientert veiledning (*se video*)

En veiledningssamtale innebærer mye mer enn å svare på et spørsmål som det i innledningen. Du må få vite mer om studenten, du må sette deg inn i hans eller hennes bilde av verden, hans eller hennes forutsetninger, ønsker og interesser. Jeg ber ofte mine studenter fortelle om en opplevelse de selv har vært delaktig i. En god opplevelse, en situasjon der de ble glade, eller følte seg vellykket. Tenk deg en vanligvis stille og beskjeden student som forteller at han en kveld fikk i gang allsang. Det du i første omgang får vite, er at vedkommende kan synge og kan noen sanger. Men det du i tillegg får vite er at vedkommende kan driste seg frampå, kan få andre med på noe og kan lede andre i et felles prosjekt.

En slik historie er som regel fortalt på mindre enn fem minutter og jeg får altså vite mye om den andre på kort tid. Det som er vel så viktig er at jeg får etablert en god relasjon. Studenten får fortelle om seg selv og om en god opplevelse. Jeg skal gjøre mye galt med kroppsspråket, eller det jeg sier, om ikke vedkommende skal ha en god følelse ved å være sammen med meg. Mange hevder at en slik god relasjon er det viktigste i veiledning, viktigere enn det jeg skriver om strategier og teknikker.

I en proessorientert tradisjon ønsker veilederen å få kjennskap til den veiledetes meninger, ønsker og vurderinger, vedkommendes kunnskaper om studier og arbeidsmuligheter. Veilederen stiller åpne spørsmål og lytter passivt og aktivt⁷. Den som veiledes er i sentrum,

---

⁷ Inglar 1997:186-87

han eller hun er *fokuspersonen*. Det vil innebære at en prosessorientert samtale nødvendigvis tar sin tid, ofte mellom 20 minutter og en time.

Det er viktig at dine fokuspersoner blir bevisstgjort på sin allsidige kompetanse. Når de skal søke arbeid blir de ikke bare spurt om faglig kunnskaper og hvilke eksamener de har gjennomført, men hva de *kan gjøre*. På karrieresenteret ved universitetet i Oslo bruker de et virkningsfullt verktøy. De tegner konsentriske ellipser. Innenfra og utover skriver de disse kompetansekategoriene: fagkunnskaper og ferdigheter, profesjonskompetanse, generell akademisk kompetanse, annen kompetanse med vekt på ferdigheter, personlige egenskaper og ytterst motivasjon. Studentene skal beskrive egne kompetanser og derigjennom bli bevisstgjort på andre kvaliteter enn sin faglige spisskompetanse.

Klokka

En student spør deg: "Hvor mye er klokka?" Nå vet du at du har flere alternativer. Du kan som rådgiver svare: "Den er ...", eller du kan si som en prosessorientert veileder: "hva tror du at den er?", eller du kan trekke inn følelsesaspektet som en gestaltorientert veileder: "Hva har du lyst til at den skal være", eller du kan svare utfordrende: "Hvorfor spør du om det?". Merker du på dine egne reaksjoner på disse svarene at de ulike strategiene medfører ulike konsekvenser? De samme alternativene kan du bruke på spørsmålet i innledningen om behovet for en master. Som jeg skrev i innledningen: for meg er ingen av disse strategiene riktige hele tiden og ingen av dem er gale hele tiden. Ta en utfordring, bestem deg for å bruke dem i perioder i en samtale og snakk etterpå med fokuspersonen om hvordan det fungerte. Lykke til

Litteratur

Grendstad, N. M. 1986: *Å lære er å oppdage*. Oslo: Didakta

Inglar, T. 1997 (1. utgave): *Lærer og veileder*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Løvlie, L. 1974: Pedagogisk filosofi for praktiserende lærere. *Pedagogen* nr. 1, 22, s- 19-36.